

Հիւանդ
Աղայանեանի
Մարտի — Մարտի

— Ս Ի Ո Ն —

ԻԵ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1951

≈ ՆՈՅԵՄԲԵՐ ≈

ԹԻԻ 11

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՆԱՀԱՆՋԻ ՈԳԻՆ ՍՓԻԻՌՔԷՆ ՆԵՐՍ

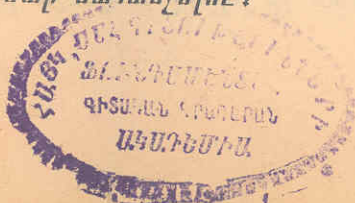
«Հոգին ե կենդանաւար,
մարմին ինչ ոչ օգնէ»:

Ա.

Յաւիտենական է ճշմարտութիւնը Աւետարանին, ազգերու և ժողովուրդ-
ներու կեանքին սկզբունքը և անոնց ուժին զաղտնիքը նիւթական չէ և պիտի
չլայ երբէք: Ժողովուրդները չեն մեռնիր իրենց Ֆիզիքական վերքերէն, ալ
հոգեկանէն: Ժողովուրդի մը մեծութեան և տեականացման փաստը, կը կա-
նայ այն հրաշքին մէջ, զոր ան կ'ընծայէ հոգեկան արժէքներուն:

Ազգերու կեանքին մէջ յաճախագէտ են Ֆիզիքական և նիւթական աղէտ-
ները, մահացումները, սակայն վտանգը կը մեծնայ երբ ասոնց կը յաշորդէ
անգագածութիւն և անգիտակցութիւն: Մեզմէ իւրաքանչիւրի հոգիին մէջ այսօր
հակառակորդապաշտութիւն մը կայ, որ ուրիշ բան չէ բայց մեռած մասը մեր
պատմութեան, մեր անցեալին: Աւելին, այդ հոգեվիճակը կ'արգիլէ մեզ ուղիղ
կերպով դիմաւորելու մեր ներկան և հանդերձելու մեր ապագան:

Ճիշդ կերպով կարենալ ըմբռնելու համար յայտադրուած իրողութիւնը,
որինակներով խօսինք: Համաշխարհային Բ. Պատերազմին Գաղղիացիք պարտուե-
ցան դեռ պատերազմի չմտած: Եւ այս անոր համար, վասնզի Փրանսան միամտո-
ւէն հաւատաց Մաժինոյի հրաշքին, անոր անխորտակելիութեան: 1936ին շատ
քիչերուն հասկնալի էր հոգեկան այս պարտուողականութիւնը, արտաքին,
նիւթական ուժերուն կապուելու և անոնց հաւատալու այս ճակատադրապաշ-
տութիւնը: Ներքին անկարողութիւնը պատճառ պիտի դառնար որ Փրանսան
նիւթական ուժերու կապէր իր հաւատքը, խորտակելով իր մէջ իր հոգեկանին
թիւրքը, իր հերոսական թափը: Վասնզի իրական պատերազմը և մեծ յաղթա-
նակը ներքին ու հոգեկան պայքարն է, երբ մարդուն մէջ չի մղուիր հերոսա-
կան այդ գրոհը, մնացեալը անիմաստ ծէս մըն է միայն, սահմանուած ու է
կերպով վերջանալու, չըսելու համար նահանջելու:

Հիթլեր շահագործեց ֆրանսական այդ պարտուողական ոգին, «ձեզի հետ պատերազմ չունիմ» ըսելով, օրօր կարգաց իրենց, ընդարմելով մահուան քունին առաջնորդուելու պատրաստ տրամադրութիւնները: Հոգեկան այս պարտուողականութիւնը աշխարհի մեծագոյն ու ռազմիկ ժողովուրդներէն մին ողորմելի վիճակի բերաւ, հակառակ բանակին, երկաթին և նման միջոցներուն:

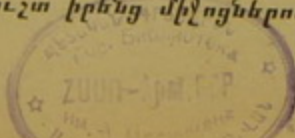
Ինչպէս անհատներու, այնպէս ալ ազգերու մէջ, երբ կը ծնի այն զգացումը թէ, պարիսպը, զէնքը և դրացին կրնան զինքը պաշտպանել, այլևս Աստուած ողորմի անոնց: Կ. Պոլսոյ զրաւման նախօրեակին, Բիւզանդիոն փոխանակ իր ներքին ուժերուն վստահելու, տրտում հայեցողութիւններու ի հաշիւ, իրմէն դուրս և իրմով ոչ պայմանաւոր ուժերու կը ջանար կապել իր յոյսն ու հաւատքը: Ներքին յաղթանակին այս վրիպանքը, շատ բնական է իրեն շուտով կորսնցնել պիտի տար նաև արտաքին պատերազմը, մղուած մայրաքաղաքի պարիսպներու ետին:

Անշուշտ թէ բանակը, զէնքը, պատուարը, և նման միջոցներու հանդերձանքը, անօգուտ պերճանքներ չեն, սակայն կը մնան յաճախ անօգտագործելի և անզօր, երբ անոնց ետև չկայ այն ոգին, այն ուժը որ այս բոլորը կը հրաշագործէ: Դէպի Անգլիա սպառնազին ուղղուած նաւերն ու թնդանօթները չէին որ սարսափ կ'ազդէին պաշարուող կղզիին, որքան անոնց ետևը կեցող Նաբոլիոնին հանճարը, այն ուժը որ այնքան ճարտարօրէն զիտէր անկարելիութիւններ կարելի ընելու և ձախորդութիւններ յաղթանակի վերածելու:

Հերոսական և կորովի ժողովուրդները, իրենց փրկութիւնը չեն կապեր միայն նրաժական պայմաններուն, ոչ ալ արկածախնդրութեան եսամոլ արարքին, րոմանթիզմին, այլ կարելիութեան, աւելին՝ եթէ մութ չի հնչեր բացատրութիւնը, անկարելի կարելիութեան, որ այս պարագային ուրիշ բան չէ, բայց պատկերազրուած ոգին, տեսիլքը վաղուան, ներկայի ուղին լուսաւորող: Ոգի ունեցող ազգերը, եթէ նոյնիսկ հասկնան թէ պարտութիւնը անխուսափելի է, կը շարունակեն հաւատալ յաղթանակին:

Համաշխարհային Բ. Պատերազմի նախերգանքի օրերուն, երբ քաղաքական խաղերու ոչ վարժ անռազմազէտ միտքերն անգամ կը զգային թէ Գերմանիան մութին ու լոյսին մէջ իր զէնքերը կը փայլեցնէր, բոլորին զարմանք կը պատճառէր Չէյմբլէյնի խաղաղասիրական խաղերը: Եւ այս անոր համար, վասնզի Օքսֆորտի և Քէմբրիջի ուսանողութիւնը յայտարարած էր թէ չէր ուզեր կռուիլ երկրին ու թագաւորին համար: Ստոյգ վտանգի մը պահուն խաղաղասիրական այս յայտարարութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց ներկուած դիմակը պարտուողականութեան: Առաջի Մեծ Պատերազմին նոյն հոգեվիճակին մէջ կը ծփար նաև Ֆրանսան, սակայն Քլեմանսոն որ մեծ հոգեբան մըն էր, շատ մը ուրիշ առաւելութիւններու կարգին, հրացանազարկ ընել տուաւ այդ ոգիով տողորուածները, և Ժողէս առաջին զոհը պիտի ըլլար, յանուն խաղաղութեան, այդ ոգին ի յայտ բերողներուն:

Այսօրուան աշխարհը, երկու ճակատներու բաժնուած, մին ի հեճուկս միւսին, իր խաղաղասիրութեան քարոզը կը կարգայ, նման մանուկներուն, եթէ խորթ չի հնչեր քսա համեմատութիւնը, որոնք իրենց վախէն կ'երգեն մութին մէջ: Այդ վախը չի բղխիր անշուշտ իրենց միջոցներու պակասէն, այլ

այն ոգիէն, որ պարտուողական ըլլալուն համար կը կեդծէ ու կը ծպտէ ինքզինքը: Ռազմական ու դիւանագիտական շարժումներն ու խաղերը, որոնք երբեմն իբրեւ սպառնալիք և յաճախ իբրեւ ներքին պաշտպանութեան երաշխիք կը ցուցադրուին, հրախալուծիւններն են միայն: Երկու կողմերէն և ոչ մին հազած է իր ոգեղէն սպառազինութեան զրահը, և իրենց երիվարները զորս վազցնել կը փորձեն, փայտէ կը թուին ըլլալ, զուրկ ոգեկան ինքնահաշտ ուժէն և զօրութենէն:

Պարտուողական է ոգին, երբ հաշտ չէ ինքզինքին հետ, երբ խորապէս չի հաւատար այն հրամանակարգերուն և իտէալներուն, որոնց դրօշին ներքեւ կը յաւակնի կռուիլ: Ի վերջոյ գինուորին զգեստն ու զէնքը չեն որ զինքը հայրենիքի պաշտպան կը կացուցանեն, այլ անոնց ներքեւ այդ ոգին զգացող և տրուփող սիրտը: Երբ մանաւանդ խորապէս չի զգար արժէքը այն իտէալներուն, որոնք վերացական տեսութիւններ և սկզբունքներ ըլլալէ առաջ, մեր երակներուն մէջ շարժուն արիւն են եղած և մեր ուղեղին մէջ բացխփիկ լոյս:

Տակաւին երէկ, աշխարհը հինգ տարիներ անընդհատ արիւնով թաթախուեցաւ, իբր թէ յանուն ազատութեան և ժողովուրդներու երջանկութեան: Սակայն այդ ահաւոր աղմուկը և անկշռելի զոհողութիւնները եղան որոշելու համար թէ ո՞վ պիտի ունենար աւելի մեծ ածրւ մը և աւելի լեցուն քսակ մը: Ինչ որ տարուէ տարի և շրջանէ շրջան տակաւ կը հալի այս ալէկոծումին մէջ, մարդուն լաւագոյն կէսին՝ հոգիին նաւարեկութիւնն է: Եւ պատերազմներու բերումով ստեղծուած խոր անգթութիւնը, անարդարութիւնը և իրարու նկատմամբ շատցող անլիստահութիւնները տակաւ այլատեքման կ'առաջնորդեն միաժն ու հոգին մարդուն, ստեղծելով պարտուողական հոգեբանութիւն մը, հաւասար՝ արժէքներու նկատմամբ անտարբեր ու անզգած ըլլալու տրտում տրամադրութեան, բեկումին:

Արդի աշխարհը կ'աճապարէ մտնելու շրջանի մը մէջ՝ ուր նուազագոյն քանի մը հազարամեքու ամենասրտառու ճիգերու զինք եղող մշակոյթը և զգալու և խորհելու արևոտ մտապատկերները վտանգուած կը թուին ըլլալ: Այլապէս քսաներորդ դարու մէջ զազաններու նման գիրար փողոտելու համար չէր որ մարդիկ մեկնեցան հնութեան ամենախորունկ քարայրներէն, դալու և հասնելու այսօրուան մոայլին, յոռի շրջանառութեան մը տխուր շրջադարձին: Կը վերջացնենք արտմօրէն, Խմբագրականներու շարքի մը իբր Յառաջաբան ծառայող այս ընդհանուր ակնարկը, ըսելով թէ աշխարհը նահանջի մէջ է, վասնզի ոչ միայն խարդախուած են մեր բարոյական արժէչափերը, այլ նաև արժեքըրկուած մեր իտէալները, նիւթացնելով ու փոքրելով մեր հոգին ու լեցնելով զայն սարսափով, անզգածութեամբ, յաճախ ճակատագրապաշտութեամբ, այսինքն պարտուողականութեամբ: